

Питомець Артем Валерійович,
адвокат, голова адвокатського
об'єднання «Південно-українська
міжнародна асоціація адвокатів»,
аспірант Одеського державного
університету внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПРАВОПОРЯДКУ ТА АДВОКАТУРИ В УМОВАХ ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ ТА В ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Повномасштабне вторгнення Російської Федерації на територію України, що розпочалося 24 лютого 2022 року, кардинально змінило соціально-правову ситуацію в державі. Відповідно до Указу Президента України № 64/2022, з цієї дати в Україні запроваджено правовий режим воєнного стану, який, станом на 2025 рік, залишається чинним [1]. У таких умовах органи правопорядку та адвокатура зіштовхнулися з безпрецедентними викликами, які вимагають не лише адаптації до нових обставин, а й системного вдосконалення організаційно-правових підходів до реалізації своїх функцій.

Органи правопорядку, до яких насамперед належать Національна поліція, Служба безпеки України, Національна гвардія та Державна прикордонна служба, виконують подвійне завдання: забезпечення безпеки громадян в тилу та підтримка стабільності в прифронтових і деокупованих регіонах. У цих умовах особливо актуальним є оперативне виявлення і нейтралізація диверсійно-розвідувальних груп, викриття колаборантів, розкриття злочинів проти основ національної безпеки.

Закон України «Про правовий режим воєнного стану» закріплює особливі повноваження органів державної влади, зокрема право вводити комендантську годину, обмежувати свободу пересування, вилучати майно для потреб оборони, здійснювати перевірки документів, проводити обшуки тощо [2]. Такі повноваження вимагають особливої правової обережності та балансу між необхідністю протидії загрозам та дотриманням прав людини.

Разом із цим правоохоронна система стикається з низкою об'єктивних труднощів: нестачею кадрів у регіонах, що

постраждали від бойових дій, недосконалістю криміналістичного та матеріального забезпечення, а також потребою у спеціалізованій підготовці персоналу щодо протидії воєнним злочинам і злочинам проти людяності.

Діяльність адвокатури під час війни: забезпечення права на захист в умовах обмежень

Адвокатура України, як незалежний інститут, який покликаний забезпечити реалізацію конституційного права на правову допомогу, також зазнала суттєвих змін у своїй роботі. Попри воєнні дії, адвокати залишаються гарантами права на захист у кримінальному провадженні, представниками інтересів потерпілих осіб у воєнних злочинах, захисниками прав внутрішньо переміщених осіб, військовослужбовців, цивільного населення, що постраждало від збройного конфлікту.

Проблемним залишається питання забезпечення безперешкодного доступу адвокатів до своїх клієнтів, особливо в умовах обмеженого функціонування судів, а також обмеження комунікацій в зоні бойових дій. Крім того, зафіксовані випадки неправомірного втручання у діяльність адвокатів з боку посадових осіб, що суперечить як внутрішньому законодавству, так і міжнародним стандартам.

Зокрема, відповідно до Основних принципів щодо ролі адвокатів, ухвалених на Восьмому конгресі ООН з попередження злочинності в Гавані у 1990 році, держава зобов'язана гарантувати, що адвокати можуть виконувати свої професійні обов'язки без залякування, перешкод, втручання чи неправомірного тиску [3].

Повоєнна перспектива: відновлення та реформування:

Після перемоги України та завершення активної фази війни ключовим завданням держави стане відновлення ефективності системи правосуддя. Це включає як реабілітацію матеріальної інфраструктури (будівлі судів, відділків поліції, ізоляторів тимчасового тримання), так і кадрову відбудову. Не менш важливим стане питання реінтеграції звільнених територій у правове поле України, що вимагатиме активної участі як правоохоронних органів, так і адвокатури.

Окрему роль відіграватимуть механізми правової допомоги постраждалим від війни, зокрема через систему безоплатної правової допомоги. Національна система правової допомоги має бути підсилена, адаптована до нових потреб,

включаючи спеціалізацію адвокатів у справах про воєнні злочини, відшкодування збитків, правовий супровід процесів відновлення втрачених документів, власності тощо.

Крім того, потребує вдосконалення нормативне регулювання механізмів притягнення до відповідальності осіб, винних у скоєнні злочинів під час війни, включаючи колаборантів, учасників збройних формувань противника, а також осіб, які порушували правила ведення війни. У цьому контексті актуальним стає забезпечення ефективної взаємодії між національними слідчими органами та міжнародними структурами, зокрема Міжнародним кримінальним судом.

Спільна відповідальність: взаємодія адвокатури та правоохоронної системи:

У повоєнний період надзвичайно важливо налагодити якісну співпрацю між органами правопорядку, прокуратурою, судами та адвокатурою. Вона має ґрунтуватися на засадах верховенства права, дотримання процесуальних гарантій та недопущення правового нігілізму. Спільні тренінги, програми підвищення кваліфікації, єдині стандарти етичної взаємодії – усе це має сприяти відновленню довіри суспільства до правової системи в цілому.

Необхідно також враховувати ризики, пов'язані з поверненням ветеранів до мирного життя. Правоохоронна система повинна бути готовою реагувати на виклики, пов'язані з посттравматичними розладами, можливими сплесками насильства, а також мати механізми профілактики правопорушень, пов'язаних із соціальною дезадаптацією.

Висновки. Сьогодні перед Україною стоїть унікальне завдання – водночас протидіяти агресору та закладати основи для майбутнього правового порядку. У цьому контексті роль органів правопорядку та адвокатури є визначальною. Їхнє вдосконалення повинно бути не лише реакцією на нові виклики, а частиною стратегічного бачення розбудови правової держави. Лише за умови тісної співпраці, дотримання принципів законності, професійної доброчесності та гуманізму ми зможемо створити ефективну, стійку та справедливую систему правосуддя в Україні майбутнього.

Список використаних джерел

1. Указ Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24.02.2022. № 64/2022. Офіційне інтернет-представництво Президента України. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>.

2. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015. № 389-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 28. Ст. 250.

3. Basic Principles on the Role of Lawyers: adopted by the Eighth United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, Havana, 27 August 7 September. 1990. United Nations. URL: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/basic-principles-role-lawyers>.

Рожнова Вікторія Василівна,
начальник відділу Офісу Генерального
прокурора, кандидат юридичних наук,
доцент

РОЗВИТОК КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ

Як відомо, рішенням Європейської ради від 23.06.2022 Україні надано статус кандидата на членство в Європейському Союзі (ЄС) на підставі рекомендацій Єврокомісії від 17.06.2022.

Водночас Єврокомісія оголосила план дій, який потрібно виконати Україні для початку переговорів про вступ до ЄС, де серед необхідних кроків зазначила необхідність ухвалення комплексного стратегічного плану реформування всього правоохоронного сектору як частини середовища безпеки України.

Указом Президента України від 11.05.2023 № 273 схвалено Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки [1], а розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23.08.2024 № 792-р затверджено план заходів, спрямованих на його виконання [2].

Передбачається, що указані акти покликані забезпечити проведення реформ у сфері діяльності органів правопорядку та прокуратури, що дадуть змогу вирішити низку проблемних